

Соціальний контроль та прозорість державної влади: до постановки проблеми деконструкції держави в соціальному дискурсі лібералізму та неолібералізму

Романенко В. А., Класичний приватний університет

Лібералізм та неолібералізм можна вважати двома засадничими ідеологіями сучасності, які розглядають державу під кутом зору її непродуктивного впливу на суспільство. Держава як владна централізуюча сила в зазначених ідеологіях часто постає як тоталітарний монстр, який обмежує ринкову конкуренцію, наступає на права людини, всіляким чином намагається узурпувати адміністративні ресурси та створювати різні монополії. Всі зазначені явища оцінюються в ліберальній ідеології як неминуче соціальне зло. Саме тому в ліберальному ідеологічному дискурсі часто актуалізується тематика деконструкції державної влади.

Спільну щодо лібералізму парадигму заперечення поділяє неолібералізм, теоретики якого дивляться на державу як інструмент забезпечення привілеїв тих соціальних груп, які вже перебувають на найвищих ієрархічних рівнях в системі стратифікації.

В Україні нам не доводиться мати справу з подібною ліберальною та неоліберальною послідовністю, оскільки тенденції державогенезу є пов'язаними не стільки з ринковою економікою та демократичним суспільством, скільки з феодальними реноваціями. Останні зумовлюють зворотні щодо деконцентрації та децентралізації процеси зростання владного ресурсу, який держава намагається при нагоді збільшувати, а не зменшувати.

Проте в багатьох аспектах, з наукової точки зору, є підстави вести мову про кризу державності через зниження соціальної ефективності державної влади. Ця знижена ефективність для суспільства виявляється в істотній криміналізованості владних еліт, непродуктивному споживанні, корупційних практиках, множинних розкраданнях та нецільових використаннях бюджетних коштів, низькій ефективності допомоги соціально-незахищеним верствам населення.

Для української соціології сама постановка проблеми деконструкції держави виглядає хоча і передчасною, але цілком можливою у зв'язку зі зламними кризовими подіями, які можуть виникнути через регіональний сепаратизм, неможливість сплати боргових зобов'язань, зростання корупції до рівня, який спричинить делегітимізацію держави зі зростанням центробіжних тенденцій. Зазначене дає підстави стверджувати, що проблема кризовості та деконструкції держави є нині terra incognita для української соціології і тому може вважатися цікавим предметом аналітичних досліджень.

Ключові слова: соціальний контроль; лібералізм; неолібералізм; делегітимізація держави; українська соціологія; українська держава

Social control and transparency of state power: to state the problem of deconstruction of the state in the social discourse of liberalism and neo-liberalism

Romanenko V. A., Classical private university

Liberalism and neo-liberalism considered as two fundamental ideologies of the present, which review the state from the perspective of its unproductive influence on society. The state as the centralizing power in these ideologies often appears as a totalitarian monster that restricts market competition, adversely affects human rights, in every way attempts to usurp administrative resources and create different monopolies. All these phenomena estimated in liberal ideology as an inevitable social evil. That is why the topic of deconstruction of state power in the liberal ideological discourse often actualized.

The nexus paradigm common to liberalism shared by neoliberalism, whose theorists are looking at the state as a tool for securing the privileges of those social groups that are already at the highest hierarchical levels in the stratification system.

In Ukraine, we do not have to deal with a similar liberal and neo-liberal consistency, since the tendencies in the state genesis not so much related to a market economy and a democratic society, but to feudal renovations.

The latter determine the reverse of the deconcentration and decentralization of the growth of the power resource, which the state tries to increase, if not reduce, when it is possible.

However, in many aspects from a scientific point of view, there is reason to speak about the crisis of statehood due to the reduction of social efficiency of state power. This reduced efficiency for the society manifested in the substantial criminalization of the ruling elites, unproductive consumption, corruption practices, multiple theft and misuse of budget funds, low effectiveness of assistance to socially vulnerable groups of the population.

For Ukrainian sociology, the very formation of the problem of state deconstruction seems, although premature, but quite possible in connection with the breakthrough crisis events that may arise due to regional separatism, the inability to pay debt, the growth of corruption to a level that would lead to the delegitimization of the state increasing centrifugal tendencies. The above gives grounds to assert that the problem of crisis and deconstruction of the state is now a terra incognita for Ukrainian sociology and may therefore be considered as an interesting subject of analytical research.

Keywords: *social control; liberalism; neoliberalism; delegitimization of the state; Ukrainian sociology; Ukrainian state*

Социальный контроль и прозрачность государственной власти: к постановке проблемы деконструкции государства в социальном дискурсе либерализма и неолиберализма

Романенко В. А., Классический приватный университет

Либерализм и неолиберализм можно считать двумя основополагающими идеологиями современности, которые рассматривают государство с точки зрения его непроизводительного влияния на общество. Государство, как властная централизующая сила в указанных идеологиях, часто выступает в роли тоталитарного монстра, ограничивающего рыночную конкуренцию, наступающего на права человека, пытающегося различными образами узурпировать административные ресурсы и создавать монополии. Все указанные явления оцениваются в либеральной идеологии как неизбежное социальное зло. Именно поэтому в либеральном идеологическом дискурсе часто актуализируется тема деконструкции государственной власти.

Совместную парадигму либерализма возражения разделяет неолиберализм, теоретики которого смотрят на государство как на инструмент обеспечения привилегий тех социальных групп, которые уже находятся на самых высоких иерархических уровнях в системе стратификации.

В Украине не приходится иметь дело с подобной либеральной и неолиберальной последовательностью, поскольку тенденции генезиса государственности являются связанными не столько с рыночной экономикой и демократическим обществом, сколько с феодальной реновацией. Последние обуславливают обратные по деконцентрации и децентрализации процессы роста властного ресурса, который государство пытается при случае увеличивать, а не уменьшать.

Однако во многих аспектах, с научной точки зрения, есть основания говорить о кризисе государственности из-за снижения социальной эффективности государственной власти. Эта сниженная эффективность для общества оказывается в существенной криминализованности властных элит, непродуктивном потреблении, коррупционных практиках, множественных хищениях и нецелевом использовании бюджетных средств, низкой эффективности помощи социально незащищенным слоям населения.

Для украинской социологии сама постановка проблемы деконструкции государства выглядит хотя и преждевременной, но вполне возможной в связи с переломными кризисными событиями, которые могут возникнуть из-за регионального сепаратизма, невозможности уплаты долговых обязательств, роста коррупции до уровня, который повлечет делегитимизацию государства с ростом центробежных тенденций. Указанное дает основания утверждать, что проблема кризисности и деконструкции государства является сейчас terra incognita для украинской социологии и поэтому может считаться интересным предметом аналитических исследований.

Ключевые слова: *социальный контроль; либерализм; неолиберализм; делегитимизация государства; Украинская социология; украинское государство*

Мета і завдання статті.

Метою статті є дослідження (аналіз та розвиток) державодеконструюючих ідей лібералізму та неолібералізму як соціальних ідеологій. Завданнями статті є: а) порівняльний аналіз ідей державної деконструкції в лібералізмі та неолібералізмі; б) розвиток зазначених ідей та можливі напрямки їх екстраполяції на соціальну реальність.

Невизначена наукова проблема, якій присвячено статтю. Статтю присвячено проблемі соціально-практичного потенціалу ідей деконструкції держави та ліберальному та неоліберальному дискурсах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання наукової проблеми.

Початок класичної традиції лібералізму належить в працях Г. Гроція, Т. Гоббса. Ідею про те, що вільні особистості можуть стати основою стабільного суспільства, висунув Джон Локк у творі «Два трактати про правління». Взагалі Дж. Локк визнається родоначальником англійського лібералізму.

Гоббс, Локк і Руссо (1762) є найбільш відомими представниками теорії суспільного договору. Вони створили дещо відмінні версії теорії суспільного договору. Гоббс захищав авторитарну монархію, Локк захищав ліберальну монархію, Руссо захищав ліберальний республіканізм.

Суспільний договір має на увазі, що люди повністю відмовляться від своїх суверенних прав на користь держави, щоб забезпечувати свої інтереси через його посередництво. Суспільний договір і означає тим самим угоду, що досягається громадянами з питань правил та принципів державного управління з відповідним їм правовим оформленням.

Проте, при зовнішніх відмінностях, ці теорії мають спільне смислове ядро: всі вони однобічним чином захищають державний суверенітет, який стає фактично «знерухомленим» в аспекті зворотнього впливу на нього з боку громадян опісля визначення ключових положень суспільного договору в Конституції держави. Таким чином, ідеї зазначених авторів

можна вважати «односторонніми» в аспекті збереження однобічного впливу влади на громадян при неприпущенні зворотнього впливу громадян на владу.

У континентальній Європі розвитком доктрини про загальну рівність громадян перед законом займалися Ш. Л. Монтеск'є, Б. Констан. З мислителів епохи Просвітництва найбільший вплив на ліберальну думку зробили Ф. М. А. Вольтер та Ж.-Ж. Руссо, Д. Юм. Французький мислитель А. Де Токвіль у своїх роботах дав глибокий аналіз американської соціально-політичної системи. Дж.С. Мілль та І. Кант розвинули основи ліберальної етики [1].

Теоретичні основи лібертаризму виражені в працях Г. Кроулі, Л. Брандейса. Основні ідеї цього напрямку деталізовано розроблені австрійськими вченими Ф. Хайском та Л. Мізесом. Також ліберальна ідеологія є фундованою на філософії прагматизму Дж. Дьюї та релігійній філософії Р. Нібура [7].

Частково в нашому дослідженні автором взято за основу економічні та філософські концепції Д. Харві, Л. Туроу, Р. Райха, Дж. Сакса, Дж. Сороса, Дж. Стігліца, П. Кругмана, а також таких політичних діячів, як Г. Харт, М. Дукакіс, Р. Рейган, У. Клінтон [2, с. 211-213].

Відмінності між концепціями лібералізму та неолібералізму в контексті проекту деконструкції держави можна представити у вигляді таблиці 1.

З перерахованих вище точок зору автор цієї статті віддає перевагу соціальній концепції неолібералізму, в якій відносини розглянуто у форматі розуміння кожної людини як вільного підприємця, який організовує власне життя як підприємство, а кожну соціальну взаємодію – як контракт (акт купівлі-продажу).

Таким чином, соціальна логіка неолібералізму полягає в тому, що всі форми відносин, в тому числі працівників однієї компанії або членів сім'ї, розглядаються як види суб-ринкової конкуренції, які переважають у постіндустріальному інформаційно-відкритому суспільстві. Саме таку модель відносин має на меті обґрунтувати автор даного дослідження [3, с.101-102].

Лібералізм	Неолібералізм
<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення даних від природи природних прав (теоретична доктрина в теорії права, за якою головним джерелом права є сама природа, а не воля законодавця. Також термін визначає і саме право, задане природою. Людині природні права належать від народження, вони закладені в самій її сутності й однакові для всіх). Інтелектуальна власність є підмножина приватної власності, якщо вона не є загальнолюдським надбанням, і якщо це не суперечить свободі слова (деякі лібертаріанцем відкидають концепцію інтелектуальної власності як форму монополізації вільного ринку); • гарантії громадянських прав; • встановлення рівності всіх громадян перед законом; • встановлення вільної ринкової економіки; 	<ul style="list-style-type: none"> • Неоліберали вважають державу найважливішим інструментом та вважають головним своїм завданням захопити управління державою, щоб потім силою держави придушувати «чужих» та створювати сприятливі умови для «своїх». • Державне регулювання економіки залишається лише для встановлення принципів конкуренції та законів вільного ринку, розглядаючи вільний ринок і необмежену конкуренцію як основний засіб забезпечення прогресу та досягнення соціальної справедливості, насамперед на основі економічного зростання, який вимірюється валовим внутрішнім продуктом. • Соціальна концепція неолібералізму заснована на ринковій інтерпретації всіх типів громадських зв'язків: кожна людина розглядається як вільний

<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення відповідальності уряду і прозорості державної влади. • Функція державної влади зводиться до мінімуму, необхідного для забезпечення цих принципів. <p>Сучасний лібералізм також віддає перевагу відкритому суспільству, заснованому на плюралізмі та демократичному управлінні державою, за умови неухильного дотримання прав меншин і окремих громадян.</p>	<p>підприємець, який організовує власне життя як підприємство, а кожна соціальна взаємодія – як контракт (акт купівлі-продажу). Всі форми відносин, в тому числі взаємини працівників однієї компанії або членів сім'ї, розглядаються як види субринкової конкуренції. Відповідно до теорії неолібералізму, нації і держави на світовому ринку також виступають в ролі підприємств. З точки зору філософії неолібералізму, існування та функціонування ринку має «самооцінність», незалежно від його впливу на виробництво товарів та послуг, а закони функціонування ринкових структур складають фундаментальну основу етики. Відповідно, в неолібералізм не існує відмінності між ринковою економікою та ринковим суспільством, а її етичній концепції повертається до меркантилізму.</p>
---	---

Виклад основного матеріалу статті.

Порівняння лібералізму та неолібералізму як соціальних ідеологій в контексті фігурування в цих ідеологіях ідей деконструкції держави доцільно розпочати з констатації індивідуалістичного фундаменту зазначених ідеологій. Як лібералізм, так і неолібералізм виходять із постулату самодостатньої раціональної особи, атомізованого індивіда, який володіє достатніми ресурсами для самоорганізації та не потребує для здійснення цієї самоорганізації потужної державної влади.

Хрестоматійним образом держави в ідеології лібералізму є образ держави-нічного сторожа, який виконує щодо суспільства функції охорони приватної власності та забезпечення відповідних санкцій щодо порушників правопорядку. Індивідуалістичний потенціал лібералізму ґрунтується на філософії незалежних власників, щодо яких держава-узурпатор феодального зразку виконує роль своєрідного історичного привида, який час від часу з'являється в сьогоденні [4].

Одним із висхідних постулатів лібералізму є постулат про природні (вроджені) права людини, які існують в додержавному суспільстві і які держава намагається постійно контролювати (їх перелік, обсяг) та всіяко обмежувати за наявності приводу (наприклад, у зв'язку із загрозами для національної безпеки). Тому в цьому сегменті ідейного фонду лібералізму між лібералами та прихильниками етатистських ідеологій завжди виникає полеміка з приводу того, чому варто віддавати перевагу: сильній державі або ж самоорганізаційним утворенням, які ґрунтуються на соціальних комунікаціях громадянського суспільства [14].

В нашому дослідженні розвиток ліберальної ідеї забезпечення громадянських прав через державу може відбуватися в напрямку обґрунтування концепції дублювання державних функцій міжнародними організаціями та соціальними мережами, що стає наслідком еволюції постіндустріального суспільства в аспекті зростання впливовості та охопності соціально-політичної сфери інформаційно-комунікаційними технологіями. Таке дублювання (реплікація) функцій може бути обґрунтованим на основі того, що:

1) В умовах неефективності державної влади її правоохоронні функції можуть бути делеговані, наприклад, ООН з причин відсутньої корумпованості, можливостей спрощення судових процедур та фінансування видатків на здійснення цих функцій із незалежного (наднаціонального) бюджету.

Для нестабільних суспільств, які постійно

переживають проблеми корупції державної влади, вибіркового судочинства, некваліфікованих суддів та неефективних підрозділів внутрішніх справ, зазначене передання уможливить досягнення іншого рівня прозорості влади та збереження гарантій громадянських прав [5].

2) Соціальні мережі в сучасних умовах дозволяють оптимізувати розшукову та правоохоронну діяльність, здійснювати захист прав споживачів та інші функції держави за рахунок накопичення в них величезної кількості даних та реалізації потенціалу цих баз даних. Так, наприклад, в США існує служба 911, яка обслуговується всіма електронними пристроями, і доступ до якої може потенційно отримати будь-який суб'єкт, що зацікавиться інформацією про перебування у фізичному просторі будь-кого.

За кількістю даних у фондах електронних комунікацій зазначені системи перевершують потужності будь-якого правоохоронного органу із його обліком, реєстрацією і т.п. функціями. Це робить соціальні системи потужним інструментом охорони та реалізації прав із обмеженим використанням силового ресурсу держави [6, с. 187-188].

За обставин подальшого розширення можливостей цих технологій зазначені функції можуть здійснюватися самоврядними асоціаціями або корпораціями. При цьому громадяни отримують право вибору між централізованим державним контролем його особистої безпеки при обмеженому доступі до персональних даних або ж асоціативними і корпоративними способами захисту цієї ж безпеки при отриманні ширшого доступу до персональних даних і локацій.

Набуття подібних можливостей стає реальним за умов надання повної та прозорої інформації кожною особою, що відкриває перед цією особою широкі можливості соціальних структур. Якщо особа стає максимально відкритою для структури, то її особистий потенціал теж гранично зростає за рахунок повноосязного інформування цієї структури. Таким чином особиста безпека стає найкращим чином гарантованою не лише в правовому полі, але і в сфері психіки, фізіологічного здоров'я, екологічних ризиків, економічних випадковостей та ін. [7, с. 11-13].

В соціальному дискурсі сформувалося дві групи прихильників розуміння тенденцій деконструкції держави як соціального інституту.

Перша група вважає, що держава приховує за програмами боротьби з тероризмом як функцією захисту суспільства збільшення контролю над самим суспільством шляхом втручання в особи-

сте життя людей без згоди останніх. При цьому, за умови встановлення такого контролю над всіма базами даних пересічних громадян, держава, перш за все, має починати не з громадян, а з самої себе [13].

Аргументом ліберальних систем у даному випадку є те, що сучасний лібералізм віддає перевагу відкритому суспільству, але рівень цієї відкритості має визначатися через соціальні мережі за бажанням самих людей, а не бути результатом односторонніх імперативних рішень державної верхівки [8].

Ключова ідея прихильників зазначеної концепції полягає у плюралізмі урядів та підвищенні самоконтролю держави, де головним інформаційним ресурсом буде не «декларування», а система блокчейн. На основі цієї системи кожен учасник зможе отримувати інформацію про персональні дані кожного держслужбовця, що допоможе мінімувати або ж унеможливити корупцію в державі. Відтак реалізацію ліберального проекту необхідно розпочинати з «верхівки» держави і лише потім імплементувати в масштабах суспільства [9, с. 137-139].

Друга група вважає, що заради інтересів національної безпеки варто принести в жертву таємницю особистих даних, забезпечивши відповідним спецслужбам всеосяжний доступ до цих баз на основі договірних взаємин. Аргументом на користь такої позиції виступає точка зору, у відповідності із якою у держави має зберігатися відповідний мінімальний суверенітет, з якого починається її соціально-інституційний контроль над життєвим простором суспільства.

В нашій концепції ми пропонуємо модернізоване бачення ліберальної точки зору, яка передбачає зміщення суверенітету від держави до громадянського суспільства. При цьому громадянське суспільство може виступати ініціюючим актором укладання суспільного договору із державою на таких засадах, коли держава починає конкурувати з іншими недержавними соціальними акторами за впливовість, пропонуючи суспільству все більш конкурентоспроможні проекти соціальних послуг [12].

Звісно, що відмінності між класичним лібералізмом, неолібералізмом та представленою в даній статті точкою зору полягають в тому, що державу вмотивовує до підвищення її соціальної ефективності укладення між державою та людиною відповідного «контракту». При цьому питання про підписання / не підписання такого контракту буде вирішуватися людиною, а не державою [10, с. 57-59].

Оскільки в контракті буде прописано формат взаємовідносин між людиною та державою, в якому буде деталізовано соціальні умови та

обов'язки між цими сторонами, окрема особа буде самостійно вирішувати, чи вартий зазначений контракт його підписання.

Відмова від підписання такого договору дозволить здійснювати відносини між державою та людиною у форматі «ніхто нікому нічого не винен». Себто, якщо особа відмовляється від підписання контракту з державою (фактично – із договірних відносин з нею), то вона може скористатися соціальними пакетами ТНК та інших корпоративних суб'єктів вищої (за державну) якості.

Наслідками підписання / не підписання контракту між громадянином і державою стає зростання її соціальної відповідальності перед суспільством та неможливість односторонньої суверенізації під загрозою розірвання більшістю громадян відносин із нею.

Якщо держава ігноруватиме цю соціальну відповідальність, то це матиме для неї шерег інших наслідків, зокрема: 1) зменшення податкових надходжень та зникнення джерел фінансування її діяльності; 2) через зменшення податкових надходжень відбувається зменшення витратних статей та відбувається скорочення тих соціальних проектів, які фінансуються з держбюджету; 3) під загрозою подібних скорочень та всебічної залежності від громадянського суспільства держава буде змушена вдаватися до соціальної самооптимізації, пропонуючи суспільству та окремим громадянам все більш якісні соціальні послуги (медичні, страхові, житлово-комунальні тощо) [11].

Проведення такої політики буде давати державі чітке розуміння щодо того, які сфери її діяльності є від початку тупиковими й збитковими і потребують скорочення або ж закриття, і які, навпаки, потребують оптимізації та розвитку.

Висновки.

Більшість сучасні світових моделей державного устрою були сформовані ще на початку минулого століття, на той час вони були прогресивні та відповідали соціальним «вимогам» тієї епохи. За ціле століття ці моделі всіляко модернізувалися, разом із соціумом, та специфікою кожної країни. Деякі країни вже зараз на велику кількість років випереджають інші за рівнем не тільки технічного прогресу, а і за рівнем державної та соціальної організації. Що стосується тих країн які не можуть збудувати раціональний державний лад в окремих регіонах, та соціумах? Можливо краще застосувати іншу модель, яка заснована не на концепціях столітньої давності. Знайти інший шлях, відмінний, створити новий соціальний лад на основі досягнень нового століття.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Шапиро И. Введение в типологию либерализма / И. Шапиро // Полис. – 1994. – № 3. – С. 5-8.
2. Харви Д. Краткая история неоллиберализма. Актуальное прочтение / Д. Харви. – М.: Поколение, 2007. – 288 с.
3. Хайек. Судьбы либерализма в XX веке / Хайек. – М.: Мысль, 2009. – 373 с.
4. Валлерстайн I. Рік 2008: Смерть неоліберальної глобалізації / I. Валлерстайн. – Режим доступу: http://scepsis.net/library/id_1786.html
5. Zakaria F. Culture Is Destiny; A Conversation with Lee Kuan Yew / F. Zakaria // Foreign Affairs. – 1994. – March-April.
6. Роулз Дж. Идеи блага и приоритет права / Дж. Роулз // Современный либерализм: Ролз, Берлин, Дворкин, Кимлика, Сэндел. Тейлор, Уолдрон. – М.: Прогресс-Традиция, 1998. – 248 с.
7. Субботін А. А. Лібералізм / А. А. Субботін // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. – Київ: Знання України, 2004. – Т.1. – 760с. ISBN 966-316-039-X
8. Sehldon S. W. Politics and Vision: Continuity and Innovation in Western Political Thought / S. W. Sehldon. – Princeton University Press, 2004. ISBN 9780691119779.
9. Sorensen G. A Liberal World Order in Crisis: Choosing between Imposition and Restraint / G. Sorensen. – Cornell University Press, 2015. – P. 137-139. ISBN 9780801463303.
10. Кругман П. Кредо либерала / П. Кругман. – М.: Европа, 2009. – 368 с.
11. The Crisis of Global Capitalism: Open Society Endangered (PublicAffairs, 1998). ISBN 978-1-891620-27-0
12. Bell D. «What is Liberalism?» / D. Bell // Political Theory. – 2015. – 42/6.
13. French Liberalism in the 19th Century / R. Leroux, M. H. Davi (eds.). – London and New York: London, 2017.
14. Perry M. Western Civilization: Ideas, Politics, and Society / M. Perry. – Florence, KY: Cengage Learning, 2008. ISBN 0-547-14742-2.

REFERENCES

1. Shapiro, I. (1994). Vvedenie v tipologiju liberalizma [Introduction to the typology of liberalism]. *Polis*, 3, 5-8 [in Russian].
2. Harvi, D. (2007). *Kratkaja istorija neoliberalizma. Aktual'noe prochtenie* [Brief History of Neoliberalism. Actual reading]. Moscow: Pokolenie [in Russian].
3. Hajek (2009). *Sud'by liberalizma v XX veke* [The fate of liberalism in the XX century]. Moscow: Mysl' [in Russian].
4. Vallerstajin, I. *Rik 2008: Smert' neoliberal'noi globalizacii* [Year 2008: The Death of Neo-liberal Globalization]. Retrieved from: http://scepsis.net/library/id_1786.html [in Ukrainian].
5. Zakaria, F. (1994). *Culture Is Destiny; A Conversation with Lee Kuan Yew. Foreign Affairs (March-April)*.
6. Roulz, Dzh. (1998). *Idei blaga i prioritet prava. Sovremennyj liberalizm: Rolz, Berlin, Dvorkin, Kimlika, Sjendel. Tejlor, Uoldron* [Ideas for good and priority of law. Modern liberalism: Rawls, Berlin, Dworkin, Kimlika, Sandel. Taylor, Waldron]. Moscow: Progress-Tradicija [in Russian].
7. Subbotin, A.A. (2004). Liberalizm [Liberalism]. *Ukrainska dyplomatychna entsyklopediia. (Vols. 1-2)*. Kyiv: Znannia Ukrainy. ISBN 966-316-039-X [in Ukrainian].
8. Sehldon, S.W. (2004). *Politics and Vision: Continuity and Innovation in Western Political Thought*. Princeton University Press. ISBN 9780691119779.
9. Sorensen, G. (2015). *A Liberal World Order in Crisis: Choosing between Imposition and Restraint. (pp. 137-139)*. Cornell University Press. ISBN 9780801463303.
10. Kruhman, P. (2009). *Kredo liberala* [Credo of the Liberal]. Moscow: Evropa [in Russian].
11. *The Crisis of Global Capitalism: Open Society Endangered (PublicAffairs, 1998)*. ISBN 978-1-891620-27-0
12. Bell, D. (2015). «What is Liberalism?». *Political Theory*, 42/6.
13. Leroux, R., & Davi, M.H. (eds.). (2017). *French Liberalism in the 19th Century*. London and New York: London.
14. Perry, M. (2008). *Western Civilization: Ideas, Politics, and Society*. Florence, KY: Cengage Learning. ISBN 0-547-14742-2.

Романенко Володимир Андрійович

Аспірант

Класичний приватний університет

69000, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Romanenko Volodymyr

Postgraduate student

Classical private university

70B, Zhukovskoho str., Zaporizhzhia, 69000, Ukraine

Email: rvwork2@gmail.com

Цитування: Романенко В. А. Соціальний контроль та прозорість державної влади: до постановки проблеми деконструкції держави в соціальному дискурсі лібералізму та неолібералізму / В. А. Романенко // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2018. – Т. 21, № 11. – С. 54-61.

Citation: Romanenko, V.A. (2018). Sotsialnyi kontrol ta prozorist derzhavnoi vlady: do postanovky problemy dekonstruktsii derzhavy v sotsialnomu dyskursi liberalizmu ta neoliberalizmu [Social control and transparency of state power: to state the problem of deconstruction of the state in the social discourse of liberalism and neo-liberalism]. *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 21(11), 54-61.

Стаття надійшла / Article arrived: 11.10.2018

Схвалено до друку / Accepted: 17.11.2018